

DANKO ŠOUREK**povjesničar umjetnosti****asistent na Odsjeku za povijest umjetnosti****Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu****Mramorna skulptura i altaristika****17. I 18. stoljeća na području Rijeke****i Hrvatskoga primorja****doktorska disertacija****Mentor: dr. sc. Sanja Cvetnić, red. prof.****Disertacija je obranjena 28. lipnja 2012.****na Filozofskom fakultetu Sveučilišta****u Zagrebu, pred povjerenstvom:****dr. sc. Dubravka Botica, doc.****akademik Vladimir Marković, red. prof.****u miru****dr. sc. Nina Kudiš, red. prof.**

SAŽETAK

Temi mramorne skulpture i altaristike kao važnom dijelu kulturnoga krajolika riječkoga i primorskoga baroka u radu se pristupa prvenstveno s motrišta kulturno-povijesnih prilika te naručiteljske i radi-oničke, odnosno umjetničke, prakse. U uvodnom dijelu naglašena je značajna uloga naručiteljâ kod kojih od kraja 17. stoljeća raste sklonost *estetskim kanonima* venecijanskoga baroka koji sve više potiskuju srednjoeuropske umjetničke utjecaje. Njihovim zahtjevima isprva odgovaraju članovi altarističkih radionica s područja Goričko-gradišćanske grofovije među kojima istaknuto mjesto zauzimaju članovi obitelji Pacassi te Pasqualin Lazzarini. Kao ishodište formalnih rješenja altarističke produkcije ovih majstora potvrđena je mletačka tradicija 17. stoljeća koja se postupno obogaćuje naglašenijom ornamentikom te motivima preuzetima iz rasprostranjenoga traktata isusovca Andree Pozza, *Perspectiva pictorum et architectorum* (Rim, 1693., 1700.).

Skulptorska dekoracija riječkih i primorskih oltara obitelji Pacassi i Pasqualina Lazzarinija većim je dijelom prepoznata kao proizvod radionice venecijanskoga kipara Paola Callala. Prisutnost skulptura *najboljega venecijanskoga majstora s prijelaza 17. u 18. stoljeće*, Rijeku i njezinu neposrednu okolicu

(Trsat i Kastav) uključuje u krug značajnih središta rane recepcije venecijanske skulpture na području Habsburške Monarhije, svrstavajući je time uz bok gradova poput Beča, Ljubljane ili Zagreba.

Osobito važnim za razumijevanje *riječkoga baroka* pokazalo se i Gradišće na Soči (Gradisca d'Isonzo) – uz Goricu, drugo važno središte pogranične Habsburške grofovije – iz kojega je u Rijeku pristigao i osnivač prve mjesne kiparske i altarističke radionice, Antonio Michelazzi. Kao prilog gradišćansko-riječkim vezama izložen je kratak osvrt na recentno rekonstruirani opus gradišćanske radionice Paola Zulianija te su s njegovom kiparskom djelatnošću povezane skulpture na nekolicini oltara u riječkim crkvama sv. Vida i Uznesenja Marijina.

Zulianijeva radionica prepoznata je i kao izvor kiparske formacije Antonija Michelazzija. Uočene srodnosti Michelazzijeva i Zulianijeva opusa pridonijele su potpunijem razumijevanju likovnih izraza obojice umjetnika te potaknule nekoliko novih atribucija. Od četvrtoga desetljeća 18. stoljeća u vrijeme velikih narudžbi koje su Michelazzija odvele do Graza, Zagreba te Senja, unutar majstorovih altarističko-kiparskih ostvarenja moguće je izdvojiti i kiparske udjele drugih umjetnika. Pretpostavljenu prisutnost skulptura Francesca Robbe na nekima od Michelazziju pripisanih oltara potkrjepljuju arhivski dokumentirane osobne veze riječkoga i ljubljanskoga kipara. Heterogeni autorski i stilski mozaik rasvjetlila su i istraživanja niza bočnih oltara riječke crkve Uznesenja Marijina nastalih tijekom petoga desetljeća 18. stoljeća. Michelazziju se ovdje – uz pretpostavljenu prisutnost venecijanskoga kipara Giovannija Marchiorija – pridružuje i anonimni kiparski suradnik prepoznatljiva osobna izraza koji je osim u Rijeci djelovao i u nedalekom Veprincu te Cresu. Arhivski je pak potvrđen riječki boravak kipara Orazija Bonettija te je uočena iznimna sličnost njegovih, i dokumentiranih Michelazzijevih ostvarenja, a na osnovi posrednih podataka moguće je potvrditi i osobne veze riječkoga majstora s trojicom klesara koji su vjerojatno tvorili jezgru njegove radionice.

S prestankom Michelazzijeva umjetničkoga stvaralaštva početkom šestoga desetljeća 18. stoljeća podudara se dokumentirana riječka narudžba venecijanskoga altarista Pietra Fadige, a kraj 18. stoljeća obilježen je razgranatom djelatnošću novih mletačkih pridošlica – majstorâ iz obitelji Capovilla

te Sebastijana Petruzzija – koji označuju vrhunac i kraj *barokne* faze mjesne kiparske i altarističke produkcije. x